

נד • تجول Wanderer • / גבי קריכלי

הנידון למוות ברח (דרך פתח בתקרת השמיים)

- א. להביא משהו ישן מכאן לשם ;
- ב. למצוא שם משהו, ולהשתמש בו ;
- ג. ליצור שם משהו חדש.

שלוש הפעולות הללו היוו את תכנית העבודה של גבי קריכלי בתכנון תערוכתו בגלריה השיתופית בכברי. ה'כאן' הוא הסטודיו של האמן על גבול יפו-תל-אביב, ה'שם' הוא הכאן של התערוכה, כלומר הגלריה השיתופית בקיבוץ כברי. נד היא תערוכה שלוקחת בחשבון את המרחק מ'כאן' ל'שם' ומציעה לנו לחשוב על מובנים שונים של שני המונחים הללו.

כפסל העובד בחומר ועם חללים אמיתיים, קריכלי מיומן בהבנת היחס הנכון בין חפץ לגוף האוחז בו, ובין פסל לחלל שהוא מחולל ומפעיל סביבו. פרויקטים קודמים שלו התחילו בניתוח ארכיטקטוני של חלל התערוכה ובמציאת הצורה הנכונה להצבת עבודותיו. גישה זו משפיעה הן על תהליך העבודה, הן על צורת העבודות. פרויקט אקווריום (2010, אוצר: עמרי צין), למשל, יועד למגרש חניה ריק בן שמונה דונם. קריכלי יצר שרטוטים מקדימים של תבנית ההצבה הכוללת, וחישב את משך הזמן שיידרש לו על מנת למלא אותה באובייקטים מפוסלים. בסיום הפרויקט הונחו באתר כ-700 יצירות בטון שכל אחת מהן עוצבה בדגם ייחודי. כל העבודות נוצרו ונוצקו בידי האמן לבדו, והתוצאה נראתה במבט עילי כמו דגם רקמה ענקי שנפרש על גבי משטח האספלט.

מיומנות זו מאפשרת לקריכלי להגיע למקום ספציפי עם מעט 'מטלטליו' – כמה כלי עבודה, מספר פסלים ועבודות מהסטודיו ורעיון לעבודה חדשה – ו'לבצע' תערוכה חדשה in situ ('במקום'). בתערוכה הנוכחית נראית התוצאה כמו הקפאה של תהליך עבודה באמצע הפעולה: שולחן הגלריה הוזז ממקומו, מגירותיו נותרו פתוחות והבלאגן עליו וסביבו חוגג, כלי ניקיון ובקבוקי מים דחוסים מאחורי פרגוד עץ שמישהו אלתר ממשטחי עבודה ישנים שנסחבו מהמחסן. קרשי עץ של 5X2 ס"מ מוצמדים זה לזה ולעמוד הגלריה באזיקונים ונייר דבק כך שהם יוצרים גשר של תנועה קפואה, גמלונית, בין הארכיטקטורה הרשמית של המקום ובין מקבץ של חפצים על הרצפה. על הרצפה מונחים קנקנים, צלחות הגשה, גולגולות שחורות שנוצרו במדפסת תלת-מימד ופרחים מלאכותיים שגם הם הובאו מהסטודיו לגלריה. בסמוך עומד על הרצפה פסל דמות אפרפר ובסמוך לו תלוי מעיל על מסמר. הדמות המפוסלת לקוחה מניסיונות יציקה שלא צלחו עבור פרויקט קודם (יהודי, 2015) והפכו בסטודיו לעבודות עצמאיות. אחד מהילדים חובשי הכיפה האלה נדד עם האמן לכברי, והוא מקבל הקשר חדש בתערוכה הנוכחית. מעיל הצמר האפור מסמן את היעדרותו של קריכלי בתוך התמונה התלת-ממדית (tableau) שיצר.*

מיצביו של קריכלי מקיימים כמעט תמיד עיקרון כפול שנראה לכאורה מנוגד לעצמו: בכל תערוכה נעשה שימוש חוזר בעבודה קודמת או בחלק של עבודה קודמת, ועם זאת כל פרויקט הוא ספציפי למקום ולזמן שבו או לתוכו הוא נוצר. חשבו על הדרך שבא די.ג'ייס מנגנים בהופעות חיות: הם סוחבים איתם אוסף תקליטים שהולך ומתרחב עם השנים, ובכל מקום מנגנים סט אחר בהתאם לאנרגיות של הקהל והמקום. תבנית ידועה ואילתור, חזרה ופיתוח, קבוע ומשתנה – אלה הם העקרונות הבסיסיים ביותר של כל צורת אמנות. כל עבודה של קריכלי היא גם הצעה לסיפור, או לנרטיב, המתבקש ועולה מתיאטרון היחסים בין חומרים, דמויות וחפצים שהאמן מארגן בחלל. הממד הפיגורטיבי של העבודות הופך אותן לקריאה לצופה לחבר בין חלקי העבודה השונים ולבנות בעצמו את הנרטיב שהן מציעות.

* בהקשר רחב יותר, 'תולדות אמנות' אני נזכר בשני אמנים שונים מאוד האחד מהשני, שמחוות תליית המעיל האפור בתוך העבודה היא אולי גם מחווה לכיוונם. הראשון הוא הגרמני יוזף בויס (Beuys) שסיגל לעצמו מעין 'מדים' קבועים איתם הופיע בעולם האמנות החילוני והציני כשאמאן מודרני עטוי ג'ינס שחורים, חולצה לבנה מכופתרת, אפודת דייגים ומגבעת סטסון מלבד אפור, שהסתירה את צלקות המלחמה שלו, ובכך העצימה את משקלן המיתי בפרסונה שיצר לעצמו. השני הוא פסח סלבוסקי, האמן הירושלמי יליד דטרויט, שעבודתו וצורת הוראתו הייחודית משפיעים על קבוצה הולכת וגדלה של אמנים בישראל. מקריכלי שמעתי פעם משפט של פסח שהולך פחות או יותר כך: 'כל אמן צריך בסטודיו מסמר מזהב, שעליו הוא יכול לתלות את בגדי היום-יום שלו בכניסתו אליו'.

על כלי-העבודה הפיזיים של **חלל וחומר** נוספים לארגז הכלים של האמן גם **זמן ואור**. אלו שני אלמנטים שנוטים לחשוב אותם כ'לא-מוחשיים' או לא-פיזיים, אך העבודה מראה לנו אופני הכרה אחרים שלהם. הזמן הופך בתערוכה לחומר בכמה אופנים. הראשון, הפשוט, משתקף בפעולה ובהקפאתה. ההצבה הכללית, כאמור, מציעה לנו את המחשבה שמישהו - האמן - היה כאן, עשה מה שעשה וברח באמצע העבודה, בדומה למיצבים של אמנים כמו איליה קבאקוב (Kabacov) ומייק נלסון (Nelson). ברובד אחר, הגלוי רק למי שמכיר עבודות קודמות של קריכלי, נוכחות של עבודות או שברי-עבודות קודמות מציבות את הישג במרכזו של ההווה, כמו בפסל דמות הנער המתנחל, עבודה שבמקור נקראה **יהודי** והוצבה בבניין בצלאל ההיסטורי בירושלים. האופן האחרון של הנכחת הזמן כחומר הוא בעבודה החדשה שיצר האמן על קירות הגלריה. מה שרואים בעבודת הקיר הוא, הלכה למעשה, מה שלא ניתן לראות. הדימוי הוא של צבירי כוכבים שהתגלו במהלך סדרה של תצפיות מטלסקופ החלל Hubble, כשמדענים מנאס"א התמקדו במלבן קטן במפת השמיים העצומה שנחשב עד אז כריק. מבט לעומק מה שמכונה ה'חלל העמוק' גילה כעשרת אלפי גלקסיות, שכל אחת מהן מכילה כמיליארד כוכבים ושמשות, בדומה לגלקסיית שביל החלב שבשוליה מתקיימת מערכת השמש שלנו. מה המרחק מ'כאן' לכל אותן גלקסיות עלומות? התשובה היא כמובן שהמרחק שווה לזמן שלוקח לקרן אור להגיע מ'כאן' ל'שם'. בקנה המידה אדיר הממדים של היקום, זמן שווה מרחק, כשהמדיום הממצע ומקשר בין הדברים הוא האור עצמו. קריכלי צייר בגירי שמן פשוטים על קיר שחור דימוי מצולם, שהוא למעשה דימוי של אור שעבר מאות אלפי שנים של זמן-מרחק עד שנלקט בעדשות הטריטיות של טלסקופ החלל. בנוסף לפעולת הציור האמן מקרין את הדימוי המקורי בחזרה על עבודת הקיר שלו. התוצאה היא לא-ציור ולא-הקרנה, אלא פעולה משונה של חזרה וחזרה נשנית וחזרת על עצמה. המשטח המצויר 'מקפיץ' את הדימוי הציורמי ומחדד אותו עוד יותר, בה בעת שהאור מהמקור מקפיץ ומחדד את ציור גירי השמן על הקיר. אי אפשר לראות אותם בנפרד אחד מהשני, או ששניהם יעלמו לתוך אפרוריות מסויימת של 'היות רק מה שהם'.

אם חושבים על שם התערוכה, **נד** הופך להיות מסמנה של תנועה באשר היא. מי הוא ה[נע] ונד, את שואלת את עצמך. האמן, שמופיע במיצב בתפקיד הנווד שנכנס לגלריה וברח ממנה 'באמצע' ? או, אולי, אתה בא לידי מחשבה על מרחבי הזמן-חלל ועל המרחק שעובר האור כמה שחוצה את שניהם גם יחד ? באופן מוזר, ייתכן שהתערוכה מציעה הקבלה בין הדברים הארציים ביותר ואלו שניתן לראות רק מבעד לפתח בתקרת השמיים.

*

החודש מלאו מאה שנים לאירועי 'יא' באדר 1919 והקרב על תל חי, אולי ה-מקום להולדת המיתוס הישראלי הדומיננטי במאה השנים האחרונות. עונת התערוכות 2019 בגלריה השיתופית בכברי מציגה סדרה של פרויקטים שהמשותף לכולם הוא המחשבה על המושג 'מקום'. מחשבה מעין זו תפסה מקום חשוב באמנות הישראלית, עד שהפכה לטעונה-מידי מבחינה פוליטית, ולבסוף יצאה מהאופנה והפכה אנכרוניסטית. בשנים האחרונות נדמה שמושג המקום והשאלות היוצאות ממנו חזרו להעסיק אמנים, אוצרים ותיאורטיקנים של אמנות, הפעם בהקשרים עכשוויים. מהו 'מקום' בעולם בו תנועת אנשים, סחורות ומידע היא 'על-מקומית' או לכאורה חסרת גבולות ? כיצד אנו מבינים את המקום שלנו במציאות שבה כל המקומות מיוצגים באופן סימולטני דרך מסך המחשב? ומה נשאר, אם בכלל, לעשות עם תפיסות מטאפיזיות ודתיות של רעיון **המקום**?

סדרת האמניות והאמנים שיציגו השנה בגלריה השיתופית היהודית-ערבית בכברי יאירו שאלות אלו, כל אחת ואחד מתוך עניינה הייחודי ומתוך פרקטיקת העשייה הטבעית לכל אחת ואחד מהן. אנו מקווים שפסיפס הפרויקטים שיתארו בגלריה יהווה מצע לדיון ומחשבה מעמיקים עוד יותר סביב סוגיות טבעם של מקומות ויחסם של בני אדם למקום הזה הספציפי, בו חיים כולנו.

אבשלום סולימן
פברואר 2019